Területi Statisztika

Közzététel: 2019. május 31.

A tanulmány címe:

A megasportesemények turisztikai hatásai Magyarországon

Szerzők:

Molnár Csilla Szent István Egyetem Regionális Gazdaságtani és Vidékfejlesztési Intézet

E-mail: Molnar.csilla@gtk.szie.hu

Remenyik Bulcsú Budapesti Gazdasági Egyetem KVIK Email: remenyik.bulcsu@uni-bge.hu

<https://doi.org/10.15196/TS590303>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átadható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, haszonszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 59. évfolyam 3. számában megjelent, Molnár Csilla – Remenyik Bulcsú által írt A megasportesemények turisztikai hatásai Magyarországon c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A megasportesemények turisztikai hatásai Magyarországon

Impacts of international mega sport events in Hungary's tourism

Molnár Csilla

Szent István Egyetem
Regionális Gazdaságtani és
Vidékfejlesztési Intézet
E-mail:
Molnar.csilla@gtk.szie.hu

Remenyik Bulcsú

Budapesti Gazdasági Egyetem
KVIK
Email:
remenyik.bulcsu@uni-bge.hu

Kulcsszavak:

turizmus,
megasportrendezvény,
hatások,
Forma 1,
FINA 2017

A sportturizmus a turizmus egyik gyorsan növekvő formája. A megasportrendezvények hatásainak vizsgálata társadalmi, környezeti és gazdasági szempontból is indokolt. A téma iránt turizmuskutatók, sportközgazdászok, szociológusok és politológusok is érdeklődnek. Míg a rendezvények pozitív hatásaival gyakran foglalkozik a szakirodalom, addig a negatív hatások számbavételével sokkal ritkábban. Az átfogó és integrált megközelítés, valamint a fenntartható fejlesztés igénye egyre egyértelműbben jelentkezik. A szerzők a téma hazai és nemzetközi szakirodalmának feldolgozása után Magyarország két kiemelkedő nemzetközi sportrendezvényének – a már 33 éves múlttal rendelkező Forma 1 Magyar Nagydíj és a 2017-ben megrendezett FINA Világbajnokság – példáján keresztül mutatják be a szervező ország által elérhető hatásokat.

Sport tourism is one of the fastest growing forms of tourism. The impact of sport-related mega events is also justified from a social, environmental and economic perspective. The subject is often in a crossfire of the opinions of tourism researchers, sports economists, sociologists and political scientists. While the positive effects of sporting mega events are often covered by the literature, only a few studies deal with its negative effects. The need for a comprehensive and integrated approach and sustainable development is becoming increasingly clear. In this article, the authors try to present the effects of an organizing country through two examples of Hungary's most important international sport events, the Hungarian Formula One Grand Prix with a history of 33 years and the 2017 FINA Water World Championship.

Keywords:

tourism,
mega sport event,
impacts,
Formula 1 Grand Prix,
FINA 2017

Beküldve: 2018. november 29.

Elfogadva: 2019. március 13.

Bevezetés

A sport és a turizmus összekapcsolásával kialakuló nemzetközi sportturizmus a 20. század második felétől hat jelentősen a fejlett országok gazdaságára és társadalmára. Az elmúlt évtizedekben a megnövekedett szabadidő, a társadalmi és gazdasági fejlődés, az egészségtudatos életmód elterjedése, a globalizáció és az információtechnológia térnyerése mind hozzájárultak ahhoz, hogy a világ e tekintetben is „kitáguljon”.

A sportrendezvények jelentős szerepet töltenek be nemcsak a nemzetgazdaságban és annak egyik legjelentősebb szektorában, a turizmusban, de az ország ismertségének növelésében, imázsának alakításában is, továbbá társadalmi és környezeti hatásai is számottevőek. Ebből következik, hogy a témával gyakran foglalkoznak a turizmuskutatók, a sportközgazdászok, a szociológusok és a politológusok is. Mikközben a megasportrendezvények pozitív hatásainak jelentős a szakirodalma, addig a negatív hatások számbavételével sokkal kevesebben foglalkoznak.

A sport Magyarországon is kiemelt nemzetstratégiai ágazat, mely alapvetően a hazai sport belső átalakításának szükségességével és általános nemzetközi felértékelődésével magyarázható bel- és külpolitikai jelentőségéből, komplexitásából, továbbá számszakilag is kimutatható pozitív hatásaiból ered. A pozitív hatások mellett nem feledkezhetünk el a negatív hatásairól sem, melynek minimálisra csökkentéséért valamennyi szervező ország jelentős erőfeszítéseket tesz.

A magyar állam évek óta jelentős – ám összetettsége lévén nehezen megállapítható mértékű – összegeket költ a sportra, ezen belül a nemzetközi sportesemények befogadására alkalmas sportlétesítményekre és az azokhoz kapcsolódó beruházásokra. A téma különleges aktualitása, hogy 2019-ben Budapest Európa Sportfővárosa. Ez elismerése annak, hogy hazánk méltó házigazdája tud lenni nemzetközi sporteseményeknek, valamint a szabadidős, illetve az utánpótlássporthoz tett erőfeszítéseinek is.

A szakirodalom áttekintése különös tekintettel a nemzetközi sportrendezvények hatásaira

A sportturizmus témakörébe tartozó sportrendezvény a sportról szóló 2004. évi I. törvény 77. § u) bekezdése értelmében „*sportszervezet vagy sportszövetség által versenyrendszemben vagy azon kívül, résztvevők jelenlétében megtartott verseny vagy mérkőzés. A nemzetközi sportrendezvény „olyan sportesemény, ahol a különböző országok versenyzői egy vagy több sportágban mérik össze teljesítményüket, nemzetközi szabályok szerint.*” (András–Máté 2016, 781. old.). A sportrendezvény a sportturizmus olyan termékcsoportja, melynek résztvevői míg sportolóként és a hozzájuk kapcsolódó szakemberként (edzők, masszőrök, orvosok stb.) a hivatásturizmust, addig a rendezvényre látogatók (szurkolók, sportlétesítmények és/vagy sportlátványosságok nézői) a szabadidős turizmust képviselik. Azonos bennük, hogy számukra az elsődleges vonzerő maga a sportesemény, ezért kelnek útra és keresnek fel egy turisztikai célterületet, ahol addicionális keresletet generálnak. Nem feledkezhetünk el azokról sem, akiknek a sportesemény egy más motivációval létrejött utazás kiegészítő programja. A nemzetközi sporteseményeket általában kiemelt érdeklődés kíséri nemcsak a helyszínen, de a médiában is, éppen ezért számottevően hozzájárulnak egy turisztikai célterület ismertségéhez és imázsához. Fontos tényező lehet az is, hogy a sporteseményhez valamilyen formában (szervezőként, lebonyolítóként, kivitelezőként, támogatóként stb.) kapcsolódó vállalkozások számára lehetőség nyílhat nagyobb földrajzi kiterjedésű és/vagy új piacok elérésére is. A sporteseményeket hozzájuk kapcsolódó programok és szolgáltatások kísérik, ezáltal válnak rendezvénnyé, végső soron a szórakoztatóipar speciális részévé, egyik vezető ágává. A nemzetközi versenyeket befogadó multifunkcionális sportlétesítményekben a sport, a kultúra és az egyéb szórakoztató tevékenység együtt van/lehet jelen, és válik a turizmus meghatározójává. Gondoljunk az évente közel 50 millió turistát fogadó szerencsejáték központra, Las Vegasra, melynek vonzerejét a játékkaszinózás mellett a sport – főleg a bokszt és az amerikai focit – az üdüléssel és a kulturális rendezvényekkel együtt alkotja. András (2011) és Lasztovicza–Béki (2016) szerint a vizsgált események a sportgazdaságtan legfontosabb megjelenési formájának tekinthetők, és a sport összes piacára (fogyasztó-, játékos-, közvetítési jogok és sportszponzori piac, értékesítési piac) hatást gyakorolnak.

Chikán (2009) is rámutatott arra, hogy a sporteredményekkel kifejezhető megmérettetés mellett a potenciális fogyasztók idő- és pénzráfordításáért, a nemzetközi és hazai pénzügyi támogatásokért, továbbá a vállalkozói szféra figyelméért is erős a verseny. A globalizáció és az erősödő nemzetközi verseny a sportot is érintik, ám azt meg kell jegyeznünk, hogy az egyes városok, országok eltérő céllal pályázhatnak egy nemzetközi sportesemény megrendezésére. Például gazdasági fellendülés vagy a gazdasági struktúra átalakulása reményében a szöuli olimpia esetében, vagy a 2018 nyarán Oroszországban megrendezett labdarúgó-világbajnokság esetében, utóbbi több mint 2 millió vendéget fogadott. A szervezőbizottság és a McKinsey tanácsadó cég közös jelentése¹ szerint 952 milliárd rubelt (mintegy 12,5 milliárd eurót) vonzott az orosz gazdaságba (ez az éves GDP mintegy 1,1%-a) és évi 315 ezer új munkahelyet teremtett. A közös jelentés szerint a rendezvényt követő 5 évben további 150–210 milliárd rubel származhat majd annak utóhatásaiból. Mások a városfejlesztés (Barcelona, Athén, Peking és London), illetve a turizmus fellendítése céljából (Barcelona, Sydney és Athén) pályáztak (Eperjesi 2016). A nemzeti identitás és a nemzeti öntudat növelése, valamint az erő bizonyítása volt a célja Kínának az olimpia megrendezésével.

Az elmúlt években a magyarországi nemzetközi sportrendezvények száma és ezzel együtt színvonala is jelentősen és folyamatosan emelkedett. Ez a kapcsolódó infrastruktúra javulásával, bővülésével magyarázható. A kormányzati kommunikációban egyre gyakoribb Magyarország sportnemzetként való megjelenítése, és – bár ezt a jelzőt sokan és sokszor vitatják – nem kérdés, hogy a nagy nemzetközi sporteseményeknek jelentős gazdasági hatásuk van, különös tekintettel a turizmusra. Az Európai Unióban például a gazdasághoz hozzáadott bruttó piaci érték alapján a TOP 10 legjelentősebb iparág rangsorát a szabadidős, a kulturális és sportszolgáltatások vezetik, a szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás (az úgynevezett szállodák, éttermek, kávéházak [Hotels, Restaurants, Cafés – HORECA] szektor) a 3. helyen áll. A sport a GDP-re és a foglalkoztatásra legnagyobb hatással Németországban, Franciaországban és Olaszországban van, hazánk ebben a rangsorban a 18. helyen áll (European Commission 2013, 2018). Ugyanígy fontos hozama a rendezvényeknek az ország és az érintett város ismertségének növekedése, és a jól megszervezett eseménynek köszönhetően imázsának javulása. A rendezvények előnyei közé tartozik az addicionális kereslet generálása is, hiszen egy sportesemény olyan látogatókat is a turisztikai célterületre hoz, akik ennek hiányában nem – vagy nem biztosan – látogattak volna oda.

Egy esemény vonzerejének nagyságát 5 tényező befolyásolja: a rendezvény rangja, a sportág típusa, a verseny helyszíne, a résztvevők nemzeti összetétele és nem utolsósorban a nézők aktivitása. Utóbbi szorosan összefügg az előbbi 4 kritériummal (Gyurcsik 2014). Napjaink legnépszerűbb sportágának – 13 kritérium alapján – a

¹ <http://www.nemzetisport.hu/foci-vb-2018/vb-2018-125-milliard-eurot-mozgosított-oroszországnak-a-torna-2663893>

labdarúgás számít, amelyet a kosárlabda, a krikett, a tenisz és az atlétika követ.² A legrangosabb és legnagyobb hatású rendezvények az olimpiák, illetve a világ- és az Európa-bajnokságok. Ezen sportesemények pozitívan hatnak, hathatnak egy ország jövőjére, és százezreket, nem ritkán milliókat mozgatnak meg világszerte.

A sportturizmusban is jellemző globalizáció hazánk számára is új utakat teremt. Az állam sportturisztikai, illetve sportstratégiai politikája szintén nagy hatást gyakorolt egy-egy rendezvény megszervezésének lehetőségére (FINA törvény), hiszen megteremtette a megfelelő törvényi és gazdasági feltételeket ahhoz, hogy az ország alkalmas legyen egy olyan nagy feladat elvégzésére, mint egy rangos nemzetközi verseny vagy rendezvény megszervezése. Egy-egy nagy sportrendezvény megszervezésének jogáért eltérő mértékben ugyan, de küzdelem folyik országok, városok között. Az egyes sport-szövetségek igyekeznek minél nagyobb rangot, népszerűséget szerezni a sportág, valamint a nemzet sportolói számára. Emellett elsődleges cél a nemzeti, a helyi és a vállalkozói szinten is kimutatható pénzügyi nyereség, amelyet realizálni lehet (Dancsecz 2008). A hivatásos élsport napjainkban sportvállalkozások keretében, az üzleti világ része. A nemzetközi sport nagyrendezvények hatástanulmányai egyértelműen alátámasztják, hogy ezek az események megfelelő felkészültség és tudatos tervezés mellett a regionális fejlődés ösztönzésének kiváló eszközei lehetnek.

A modern társadalomkutatásban egyre nagyobb jelentőséget kap a sport és az ahhoz kapcsolódó valamennyi elem – köztük a sportrendezvények – társadalmi-gazdasági hatásainak vizsgálata.

A sportrendezvények hatásait többféleképpen csoportosíthatjuk: lehetnek közvetlen és közvetett, rövid, közép- és hosszú távú; társadalmi, környezeti, gazdasági és – kutatásunk témájához kapcsolódóan – turisztikai hatások. Az érintettek számára lehetnek kedvezőek vagy kedvezőtlenek, visszafordíthatóak vagy visszafordíthatatlannak. A hatások nemcsak a sportrendezvény ideje alatt jelentkeznek, de a felkészülés és az utómunkálatok ideje alatt is.

Társadalmi hatások

András–Kozma (2014) a sportrendezvények *közösségi identitásra* gyakorolt befolyását elemezve megállapították, hogy mérhető hatás a sporthoz való hozzáállás változása, illetve hogy a későbbiekben mennyire lesz a lakosság befogadó a sporttal szemben annak aktív (résztevő) és passzív (eseményekre látogató) formájában. Míg előző a javuló egészségi állapotra, addig utóbbi a turizmusban való részvételre is hatással van.

A nemzetközi sportrendezvényekhez kapcsolódóan felújított, illetve újonnan épített sportkomplexumok *lehetőséget* nyújtanak *a lakosság számára a sportolásra, tömegsportra* is, illetve nem ritkán rendezvényhelyszínként egyéb funkciókat is kaphatnak. Megjegyezzük, hogy ennek előzetes tervezése elengedhetetlen a későbbi hasznosítás,

² <http://www.totalsportek.com/most-popular-sports/>

fenntarthatóság biztosítása miatt. A hasznosítás elmaradása gazdaságilag és társadalmilag is terhet jelent.

Régóta vitatott kérdés, hogy vajon lehet-e érvelni a nemzetközi sportrendezvények mellett azoknak a *foglalkoztatottság bővülésére* gyakorolt hatásával. Az előkészítés éveiben leginkább az építőiparhoz kapcsolódó munkalehetőségek száma nő, míg a rendezvény alatt a szolgáltatásokhoz és a kereskedelemhez kapcsolódóké. A rendezvényt követően a foglalkoztatottság szintje visszatérhet az esemény szervezését megelőző szintre – jellemzően akkor, ha a rendezvény idején való kihasználáson túlmutató fejlesztés nem történt – de megfelelő utóhasznosítással ez fenn is tartható. Eperjesi (2016) a Barcelonában 1996-ban megrendezett olimpiát vizsgálva megállapította, hogy míg a játékokat megelőző 6 évben, továbbá a rendezvény évében a munkanélküliségi ráta 47,8, addig országos szinten 25,8%-kal csökkent. Ez a rendezvényt követően csak részben volt fenntartható. A 2002-ben Salt Lake City-ben rendezett téli olimpia ugyanakkor rövid távú hatásokat vont maga után (Baumann et al. 2010). A 2012-es londoni olimpia míg 2007 és 2011 között a városban és környékén 13,5%-kal több építőipari munkást alkalmazott, addig az olimpiát követően a külföldi tőkebefektetések 31 ezer új állást teremtettek.³ A PWC (2014) tanulmányában foglaltak szerint az elmúlt olimpiákon 100 és 190 ezer fő közé tehető a közvetlen foglalkoztatottak száma (az ő munkájuk a rendezvény után részben szükségtelessé válik). A pályázó városok, majd a rendezési jogot elnyerők iránti kereslet a rendezvény előtt, alatt és után megnő, ami a szolgáltatóiparban (elsősorban a turizmusban) és az építőiparban teremt munkahelyeket, jellemzően a rendezvény előtti 7 évben. A legutóbbi 4 (Rio de Janeiro, London, Peking, Athén) olimpiához kapcsolódóan 700 ezer és 2 millió között bővült a munkahelyek kínálata. Minden esetben cél tehát a befektetők, a turisták érdeklődésének felkeltése és fenntartása, ami a szolgáltató szektorban hosszú távon is a munkahelyek megtartását eredményezheti, ezáltal javíthatja a turisztikai célterület lakosságmegtartó és -vonzó képességét főleg a magasan képzett, fiatal munkaerő esetében.

A nemzetközi sportrendezvények *árakra, árszínvonalra gyakorolt hatásai* társadalmi és gazdasági szempontból vizsgálhatók. Az eseményt megelőző években, a rendezés évében és a rendezvény ideje alatt a növekvő kereslet automatikus áremelkedést von maga után. Preuss (2004) szerint az áremelkedésnek 3 oka lehet: a kereslet jelentősen meghaladja a kínálatot; a rendezvény által generált spekuláció (például az ingatlanpiacon); és az általános infláció növekedése. Utóbbi a PWC (2014) tanulmánya szerint a rendezvény alatt jelentkezik, mivel maga az élet lesz költségesebb az eseménynek helyet adó városban (a lakhatási költségek, az élelmiszerek, a műszaki cikkek, a szolgáltatások ára egyaránt emelkedik). Ezeket a negatívumokat Robinson et al. (2011) is említette.

³ <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/a-londoni-rendezveny-tobb-tizmilliard-fontot-hozott-1117221>

Nem szabad megfélekednünk arról a társadalomra ható *összetartó erő*ről, amelyet egy közös szurkolás – főleg egy nemzeti sportsiker – vált ki (Dancsecz 2008, a PWC 2014, Kim et al. 2015). Ennek egyik példája, amikor 2016 nyarán több ezren utaztak Franciaországba, az ott rendezett labdarúgó Európa-bajnokságra, vagy több százan közösen szurkoltak az ország különböző pontjain, és követték nyilvános kivetítéseken keresztül az eseményeket.

Szintén a társadalmi hatásokhoz sorolható az érintett település és a térség fejlődése, a *közösségi büszkeség* és *önbizalom* (sikeres nemzeti részvétel), valamint a *lokálpatriotizmus* (egy nemzetközi esemény megrendezése esetén) erősödése, az ott élők *életminőségének* javulása, a *közösségi szerveződések* erősödése is. Pozitív hozadék lehet az *önkéntesség* népszerűbbé válása, hiszen az embereket gyakran a sport szeretete ösztönzi önkéntességre. Egy-egy nemzetközi sportesemény megrendezésekor a szervezők nagyban támaszkodnak az önkéntes munkaerőre. További pozitívum nemcsak a hátrányos helyzetű személyek bevonása és kiszolgálása, de az önkéntesek tudásának és tapasztalatának bővülése is (a magyarországi Helperek Egyesület például önkéntesek szervezésével különböző zenei és sportrendezvényeken nyújt teljes körű egészségügyi biztosítást és drogreprevenziót). A területen élők *nyelvi és szakmai tudásának*, továbbá a *kommunikációs képességek* fejlődése szintén fontos szempont.

Egy nemzetközi sportrendezvény értékei között megtaláljuk továbbá a *tolerancia*, az *együttműködés* vagy a multikulturalizmus elveit is, amelyeket szintén a pozitív hatások között említhetünk. Érdemes azt is kiemelni, hogy „...a sport erkölcsi értékek teremtésére készítet (fair-play, csapatszellem, egészségtudat, tolerancia), segít a társadalmi beilleszkedésben, valamint ösztönzi a kulturális cserét” (Bene-Móré 2017, 4. old.). Ezek különösen a fiatal korosztályok esetében fontosak (lásd a sportsikerei mellett szerénységéről és intelligenciájáról, valamint jó megjelenéséről híres olimpiai bajnok Szilágyi Áron, vagy az úszó fenomen Cseh László hatását a fiatalokra).

A kapcsolódó kutatásokban a sport és a nemzetközi nagyrendezvények gyakran jelennek meg a *rasszizmus* és az *erőszak elleni küzdelem* eszközeként, ami napjaink forrongó és átalakuló világában különösen értékes. Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy a gyakorlatban ennek ellenkezője is megjelenik (különösen a labdarúgásban), ami egyre több feladatot ró a szervezőkre, és egyre nagyobb rendfenntartási költségeket is jelent.

Környezeti hatások

A környezeti fenntarthatóság kérdése egyre hangsúlyosabb a megrendezvények szervezése esetében is. Bármilyen sporthoz kapcsolódó nagyrendezvény megfelelő általános, turisztikai és sporthoz kapcsolódó infrastruktúrát igényel, ami építkezésekkel, nagyobb *beruházásokkal* jár, és sokszor csak a zöld területek rovására alakítható ki. Napjainkban már egyre nagyobb figyelmet fordítanak a hatóságok, a befektetők a környezeti szempontból fenntartható, a teherbíró képességet figyelembe vevő építkezésekre, de ez mind környezetterheléssel jár.

Maga az esemény – ahogy már az előzőekben is említettük – jelentős embertömeg mozgását, mozgatását jelenti. Így nem lehet eltekinteni a *zajterhelés*, illetve a *hulladéktermelés* természetére gyakorolt hatásától (András–Kozma 2014). Az ENSZ Környezeti Programja (UNEP) becslése szerint egy átlagos turista naponta 1 kilogramm szilárd szemetet hagy maga után.⁴ A látogatók légi közlekedéssel érkeznek a turisztikai célterületre, azon belül pedig közúti közlekedéssel jutnak el az események színhelyére, amely a *károsanyag-kibocsátás* növekedését vonja maga után. Ezt a hatást a szervező városok a kötöttpályás tömegközlekedési eszközök járatainak sűrítésével, útvonalak átszervezésével, közlekedésszervezési technikák alkalmazásával tudják mérsékelni.

A rendezvényhez közvetlenül és közvetett módon kapcsolódó létesítmények *megnövekvő anyag- és energiafelhasználása*, illetve károsanyag-kibocsátása szintén növeli az ökológiai lábnyomot. A Nemzetközi Labdarúgó-szövetség (Fédération Internationale de Football Association – FIFA) már 2006-ban meghirdette a Zöld Cél programját, melynek célja az erőforrások (víz, energia) csökkentése, a hulladéktermelés minimalizálása, a közösségi közlekedés arányának növelése és (becslések szerint 100 ezer tonna) szén-dioxid-kibocsátás ellensúlyozása. Stratégiai partnereikkel (például az ENSZ Nemzetközi Gyermeksegélyalapja [United Nations Children's Fund – UNICEF], az Egészségügyi Világszervezet [World Health Organization – WHO], vagy az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság [United Nations High Commissioner for Refugees – UNHCR]) kidolgozott fenntarthatósági programjuk példaértékű (Stahl et al. 2006) volt.

Főképp az előkészületi időszakban jelentkező negatív hatások lehetnek az *építkezésekkel járó kellemetlenségek* (a forgalmi rend megváltozása, a zajterhelés vagy a szállópor-koncentráció növekedése).

A rendező szervezetek és kormányok elsősorban a rendezvény sikerét helyezik előtérbe a környezeti károk mérséklésével szemben (itt említhető meg például a kínai kormány (a környezetvédők által sokszor kritizált) intézkedése: amikor is az eső okozta kellemetlenségek elkerülése és a versenyek zökkenőmentes lebonyolításának biztosítása érdekében szétlőtték a közelgő esőfelhőket).

A negatívumok mellett nem feledkezhetünk el a pozitív hatásokról sem, ilyen például a közterületek rendezése, vagy a „zöld” szemléletet előtérbe helyező beruházások és szolgáltatók támogatása, a rendezvényekhez kapcsolódó *technológiai innováció*, valamint *környezetvédelmi projektek* (kármentesítés, hulladékgazdálkodás, közművek fejlesztése). A településrehabilitáció előnye jó helyszínekiválasztással és az utóhasznosítás fenntarthatóságra fókuszáló tervezéssel biztosítható (Petrović et al. 2015). Hazánkban a FINA Világbajnokság és a 2024-es olimpiai pályázat kapcsán folyamatosan vitatott témák voltak a Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér kötöttpályás kapcsolatának kialakítása, valamint közúti kapcsolatának fejlesztése, továbbá Budapesten a

⁴ www.fna.hu/sites/default/files/A_nemzetkozi_turizmus_kornyezeti_hatasai.pdf

városi és az elővárosi vasúti közlekedés fejlesztése vagy a pesti alsó rakpart forgalmának csillapítása.

Gazdasági hatások

A kutatásokban legnagyobb hangsúlyt a sportrendezvények gazdasági hatásainak elemzése kap, hiszen ez tekinthető a szervezők elsődleges motívumának, és ez közvetlen hatással van a fogadó turisztikai célterületre (Balogu et al. 2010). Mason (2008) kiemeli az összgazdasági keresletre, az árszínvonalra, a kamatlábra, a foglalkoztatottságra, valamint az áruforgalomra gyakorolt hatásokat, Dancsecz (2008) a szervezőbizottság bevételeit és kiadásait tartalmazó közvetlen hatásokat, továbbá a pénzügyi költségeket/hasznokat, valamint a nem pénzügyi költségeket/hasznokat magában foglaló közvetett hatásokat vizsgálta. A sportközgazdaságtan a sport üzleti elemeire helyezi a hangsúlyt, jellemzően a kontingenciaelmélet és az érintettfelfogás (Chikán 2009) alapján. Sárközy (2002) is rámutatott arra, hogy az elmúlt évtizedekben a sport jelentős része az üzleti élet részévé vált. Igaz ez a nemzetközi sportrendezvényekre is, hiszen azok a turizmus részei (nemzetközi hatáskör, elsődleges vonzerő); a nonprofit intézményi kereteket az élsportban felváltja a vállalkozói szemlélet és profitorientáció; a kapcsolódó ingatlanbefektetések egyértelműen üzleti alapokon nyugszanak, a remélt, elvárt megtérülést és hozamot szem előtt tartva; kialakult a sportszponzorálási és értékesítési üzletág (Preuss 2015). Egy-egy nemzetközi szintű sportrendezvény (olimpia, világbajnokság) tehát sportgazdaságtani szempontból a sport összes piacára hatást gyakorol.

A sportturizmus olyan *exporttermék*nek is tekinthető, amely a benne manifesztálódó szolgáltatástartalommal összefüggésben láthatatlan. A sportrendezvény miatt a turisztikai célterületre érkezők tartózkodásuk során olyan termékeket és szolgáltatásokat is megvásárolnak, illetve elfogyasztanak, amelyek nem, vagy csak nehezen exportálhatóak. Ezeket az elérhető exportárnál magasabb (kiskereskedelmi) áron vásárolják meg, ami 20%-kal magasabb *devizakitermelési* mutatót eredményez (Inskeep 1997). A nemzetközi sportesemények résztvevőinek magas fajlagos költsége egyrészt az összetett, magas minőségű és árszínvonalú szolgáltatások iránti igényből, másrészt a viszonylag hosszú tartózkodási időből ered.

A *munkahely- és jövedelemteremtő* hatással a korábban már bemutatott társadalmi mellett gazdasági szempontból is foglalkozhatunk, a már említett *beruházás- és vállalkozás-ösztönző hatás* mellett. A nemzetközi sportrendezvények által generált munkavállalói, vállalkozói és költségvetési bevételek számos iparágban – így például a szolgáltató- és szórakoztatóiparban, a kereskedelemben, az építő-, az élelmiszer- és energiaiparban, továbbá a pénzügyi szolgáltatások piacán – is kimutathatók. A beruházásösztönző hatások is több vonatkozásban vizsgálhatók: a sporteseményhez közvetlenül kapcsolódó beruházások (például a Duna Aréna megépítése a FINA Világbajnokságra); a kapcsolódó infrastruktúra fejlesztése; a rendezvényt kiszolgáló turisztikai beruházások. Míg az attrakció – esetünkben a nemzetközi sportesemény – megszer-

vezésének és az infrastruktúra fejlesztésének finanszírozásában az állam és az önkormányzatok jelentős szerepet vállalnak, addig utóbbiak beruházói általában a magánszektorból kerülnek ki. Ez nemcsak a hazai megtakarításoknak a gazdaság vérkeringésébe vonását eredményezi, de gyakran az ország más területeiről, esetleg külföldről is forrásbevonást jelent.

A makrogazdaság szintjén a *fizetési mérlegre gyakorolt pozitív hatás* a rendezvény által generált (deviza)bevételekben ölt testet. Ráadásul az esemény közvetett hatása a passzív turistaforgalom csökkenése a rendezvény ideje alatt, illetve a fejlesztett turisztikai célterületen hosszabb távon is. Az esemény és az általa a figyelem középpontjába került terület a belföldön élőket is vonzza. Ehhez az állam belföldön maradási ösztönző tevékenysége is hozzájárulhat (például SZÉP kártya, nemzeti marketing).

A nemzetgazdasági összefüggéseknél említhetjük a nemzetközi sportrendezvények *GDP-bez való hozzájárulását* is. Ez lényegében annak jövedelemtermelő képességét jelenti, amelynek makro- és mikrogazdasági összefüggései egyaránt vizsgálhatók. A makrogazdasági szinten értelmezett jövedelemtermelő képesség megnyilvánulhat egyrészt a látogatók fogyasztásában jelentkező keresletben, másrészt az esemény céljait szolgáló beruházásokban, harmadrészt az államháztartás iparággal kapcsolatos végső fogyasztási kiadásaiiban (Molnár 2011). Több kutató foglalkozott a nemzetközi sportrendezvények (elsősorban az olimpiák) GDP-re gyakorolt hatásaival és azzal, hogy egyáltalán lehet-e összefüggést találni a kettő között. Preuss (2004, 2015) véleménye egyezik e tanulmány szerzőjével abban, hogy ezt nehéz egyértelműen igazolni, hiszen több tényező is közrejátszik egy ország gazdaságának alakulásában. Ennek ellenére több példa is alátámasztja a hatás létezését: Dél-Korea az olimpia rendezési jogának megnyerése évében a 25. helyet foglalta el az egy főre jutó GDP tekintetében, majd a rendezvény éve előrelépett a 16. helyre. Spanyolország a 7. helyen állt a rendezvény idején, az előtte 7 évvel elfoglalt 15. hely után. Görögország – annak ellenére, hogy nem jellemezhető kifejezetten a rendezvény sikerével – szintén előrelépett a 29. helyről a 22.-re.⁵

Egy rendezvény megszervezése alapesetben gazdasági fellendülést hoz. Ez a növekedés azoknak a beruházásoknak és fejlesztéseknek köszönhető, amelyeket az olimpiát megelőző évben kiviteleztek, köztük az infrastrukturális fejlesztéseket (PWC 2014).

A *versenyképességet* sokan sokféleképpen értelmezik: egyrészt a korszerűség szinonimájaként, másrészt egy ország, egy gazdaság vagy egy vállalat általános fejlettségi színvonalának jellemzőjeként, harmadrészt piaci teljesítményként, üzleti sikerként, továbbá nem ritkán a piaci pozíció szerzésére, megtartására és javítására való hajlamként, a piaci versenyben való helytállás képességeként. Az egyes kutatók más és más versenyképességi tényezőket helyeznek előtérbe. Mathieson–Wall (1982),

⁵ <http://en.classora.com/reports/t24369/general/ranking-of-the-worlds-richest-countries-by-gdp?edition=1978&fields=>

Crouch–Ritchie (1999), Buhalis (2000) és Hassan (2000), továbbá Dwyer–Chulwon (2003) és Lengyel (2003), versenyképességet meghatározó szempontjait alapul véve egy sport nagyrendezvényt fogadó terület versenyképességének meghatározói a következők:

- az attrakciók száma, típusa, kiépítettsége, hatóköre, vonzáserőssége;
- az általános infrastruktúra helyzete (kiemelve a megközelíthetőséget);
- a környezet helyzete, állapota, veszélyforrások (a komplex értelemben vett biztonság);
- a turisztikai infra- és szuprastruktúra kiépítettsége;
- a befektetések biztonsága, azok megvalósíthatóságának tényezői, valamint az igénybe vehető támogatások;
- a humán erőforrás helyzete;
- együttműködési kapcsolatok, az esetleges terjeszkedési lehetőségek;
- a turisztikai célterület ismertsége és imázsa.

A gazdasági hatások között érdemes megemlíteni, hogy egy nemzetközi sportrendezvény megszervezése és lebonyolítása szükségszerűen sok (sport)diplomáciai találkozóval jár együtt. Az e találkozókon létrejövő vagy megerősödő kapcsolatok az ország kereskedelmi tevékenységét bővíthetik, illetve elősegíthetik további beruházások megvalósítását, a külföldi tőke bevonását (András–Máté 2016, Döbrönte 2018).

Helmenstein et al. (2007) a gazdaságra *negatív hatást* gyakorló tételekre is kitér a szakirodalomban, melyekhez a beruházásokhoz szükséges állami forrásokat, illetve az ezekhez rendelt adóbevételeket sorolják (András–Kozma 2014). Az állam a hazai sportfinanszírozásban is jelentős szerepet vállal. Konkrét feladatait e téren több jogszabály – a sportról szóló 2004. évi I. törvényt módosító 2016. évi CXIX. törvény – is rögzíti. Az állam által a sporttevékenység folytatásához nyújtott pénzügyi támogatás normatív hozzájárulás és szerződés alapján vehető igénybe. Fedezetül a sorsolósos szerencsejátékok játékadójának 12 és a bukmékeri rendszerű fogadások játékadójának 50%-a, valamint a sportfogadás játékadója szolgál. Ezen bevételeket a sportpolitikáért felelős minisztérium (Magyarországon jelenleg az Emberi Erőforrások Minisztériuma) költségvetési fejezetében nevezik meg, a támogatások felhasználásáról és elosztásáról az önkormányzati és területfejlesztési miniszter rendelkezik.

Turisztikai hatások

A gazdasági elemzések fontos területe a nemzetközi sportrendezvények turizmusra gyakorolt hatásának vizsgálata.

A sportrendezvények hivatásturizmushoz tartozó vendégköre az esemény jelentős részét a verseny helyszínén, vagy a szálláshelyen tölti, így a turizmusba való bevonásukra korlátozott a lehetőség. Amennyiben valamely sportrendezvény több napig, vagy hetekig tart, a versenyzőknek is van esélyük ellátogatni a fogadó ország látványosságaihoz, kihasználva a szabadidőt. Sok esetben már a versenyt megelőző héten a helyszínre utaznak a résztvevők, hogy ott egy edzőtáborral készüljenek a

megmérettetésre, vagy az időeltolódás okozta kellemetlenségeket elkerülik. Ekkor az a hét elegendő időt biztosít a rendezvény helyszínének és környékének bejárására. Emellett a versenyek során, illetve a rendező országokban a szervezők odafigyelnek arra, hogy minél többet megmutassanak az országuk szépségeiből, a tájból vagy a kulturális értékekből. A már említett országimázs-építésre ilyenkor van leginkább alkalom. Felismerve a sportesemény kínálta lehetőséget, sokszor a helyszín népszerűsítésére is szerveznek általános vagy fakultatív programokat a sportolók, az edzők, a szakvezetők és a hozzátartozók számára.

Egy adott eseményre a világ vagy a kontinens több országából is érkeznek sportolók, kísérők, szervezők, továbbá más résztvevő vendégek (szurkolók, újságírók), akik turisztikai szolgáltatásokat, köztük „turizmustipikus” javakat (Hüttl–Probáld 2001), azaz szállást, vendéglátást, légi közlekedést és utazásszervezést, illetve az „idegenforgalmi gazdasághoz” tartozó, turizmushoz kapcsolt szolgáltatásokat (pénzváltás, kiskereskedelem, esetleg egészségügyi szolgáltatások) is igénybe vesznek. Egy nemzetközi sportesemény – méretétől függetlenül – a fogadóterület turizmusa számára mindenképpen *addicionális turisztikai forgalmat generál* (Major–Czaller 2016), ami *szezonbővítő, bevételnövelő hatása* mellett alkalmas arra is, hogy a rendezvény központi helyszíne(i) mellett másokat is bekapcsoljon a turizmusba. Természetesen minél nagyobb egy sportrendezvény, annál vonzóbb, így közvetlen hatásai is annál jelentősebbek. Kiugró látogatottságúak az olimpiák és a világbajnokságok (főleg a labdarúgó-világbajnokságok), valamint az esettanulmányunkban is szereplő Forma 1 versenyek. A látogatottságot az érintett sportág típusa határozza meg: látványosabb, élőben nagyobb élményt nyújtó sportág a futball mellett például a jégkorong, a lovas sportok vagy az atlétika. Természetesen nem közömbös a rendezvény helyszíne sem. Ezzel kapcsolatban a megközelíthetőség az egyik legjelentősebb döntést befolyásoló tényező. Az is fontos, hogy a sportrendezvényen részt vevő ország mennyire sikeres az adott sportágban (lásd vízilabda Magyarországon). Egy sportrendezvény turisztikai célja tehát, hogy minél több látogatót vonzzon a turisztikai célterületre, melyből a rendezők, a turisztikai és egyéb vállalkozások, a helyi és a központi költségvetés egyaránt profitálnak.

A turizmust érintő közvetett hatások között elsősorban a *fogadóterület ismertségének növelése és imázsának erősítése* (Horváth 2016) említhetők. A versenysport a negyedik legfontosabb tényező az ország sikeressége szempontjából (PWC 2014), mivel a sikeresen megrendezett sportversenyek tovább növelik az ország iránti érdeklődést a nemzetközi szövetségekben. A nemzetközi sportrendezvényekről szóló média- (főleg televíziós) megjelenések – az esemény népszerűségétől, megrendezésének gyakoriságától függően – a sportolók és a rendezvényhez kapcsolódó programok mellett általában a rendező ország attrakcióit is középpontba állítják, ezáltal a nemzeti marketinget erősítik. Egy olyan esemény, amit nemzetközi figyelem kísér, alkalmas arra, hogy a rendező ország eljuttassa sokak felé azokat a tárgyi és kézzel nem fogható értékeket, amelyeket fontosnak tart, illetve szeretné, ha legelőször eszébe jutna a

turisztikai célterületről az embereknek, amelyek megkülönböztetik a többi országtól, kiemelik a többi közül, azaz pozicionálják. E cél elérése érdekében sokszor vonják be az ország egyik, nemzetközi szinten ismert, híres és sokak által kedvelt sportolóját is (a FINA Világbajnokság arca Hosszú Katinka volt, akit a FORBES magazin magyar kiadása jelenleg is a legértékesebb – legmagasabb hírértéket képviselő – sportolónak tekint). Gyakran előforduló hatás, hogy egy nagy sportrendezvény sikeres megszervezése és lebonyolítása az utazás- és konferenciaszervezők figyelmét is a turisztikai célterületre irányítja, ezáltal a későbbi beutazó és belföldi turizmusra is pozitív hatással lehet. Ugyanebbe az irányba hat, hogy a versenyen részt vevők később visszatérhetnek az – immár elsődleges vonzerőnek számító – fogadóterületre. A 2017. évi londoni atlétikai világbajnokságon (melyen Márton Anita a magyar atlétika első világbajnoki címét szerezte meg) végzett felmérés eredményei szerint a brit főváros turisztikai imázsának emelkedése a látogatók 81,3%-ánál volt kimutatható, 91,1%-uk feltétlenül ajánlja a várost ismerőseinek és 69,3%-uk a visszatérését tervezi.⁶

A sport nagyrendezvények turisztikai hatásai hosszú távon érvényesülnek. A legtöbb esetben a rendezvény utáni években a rendező városban és környezetében is a turistaforgalom folyamatos emelkedése mutatható ki. Sokan látogatnak el az érintett turisztikai célterületre a látványosságok miatt, amelyeket a közvetítésekben vagy a helyszínen láttak, vagy csak azért, hogy a sportlétesítményeket megcsodálhassák. A sportolók között akadnak olyanok is, akik pozitív élményeiket a városhoz kötve a siker újabb átélése miatt térnek vissza oda. A turizmus rendezvény utáni helyzete sok összetevőtől függ. Többek között a rendezés sikerességétől, a fejlesztések eredményétől, a lakosság viselkedésétől, a város turisztikai adottságaitól, továbbá attól, hogy az adott esemény előtt az országban mekkora jelentőségű volt a turizmus. A PWC (2014) szerint az elmúlt olimpiák turizmusra gyakorolt hatása mind pozitív volt. Ezek közül Barcelona és Sydney eredményei kiemelkedőek. Barcelona az olimpia előtt egy közepesen látogatott és kevésbé fejlett infrastruktúrával rendelkező város volt, míg a játékok után, a városfejlesztések nyomán, és profitálva a rendezvénymarketing turizmust élénkítő hatásából, ma már az egyik legkedveltebb európai turisztikai célpont (Eperjesi 2016). A barcelonai turisztikai adatok alapján míg a várost 1990-ben, az olimpiát megelőzően 1,7 millió turista látogatta, és 3,8 millió vendégéjszakát töltöttek el ott, addig 10 év múlva, és a játékokat követő 8. évre a város turizmusa közel duplájára növekedett. A vendégek száma 3,1, míg a vendégéjszakák számra 7,8 millióra emelkedett. Hasonló kiugrást jelentett Sydneynek is a rendezvény, hiszen az olimpiából profitálva az ausztrál város konferenciaturisztikai központ lett (Preuss 2004).

A pozitívumok mellett – nem körülbekintő, az integrált tervezés elveit figyelmen kívül hagyó előkészítés esetén – a negatív hatások is megjelenhetnek. Így például kiemelt jelentőségű a megfelelő turisztikai és általános infrastruktúra biztosítása

⁶ <https://www.londonandpartners.com/events/news>

nemcsak a rendezvény közvetlen helyszínén, de annak vonzáskörzetében is. Ugyanígy elengedhetetlen a folyamatos (szak)hatósági ellenőrzés (közbiztonsági és fogyasztóvédelmi) az esemény ideje alatt. Érdemes az időpont megtervezésekor a párhuzamosságot elkerülni más sportturisztikai és egyéb programokkal.

Magyarország a nemzetközi sportrendezvények piacán

A sport Magyarországon kiemelt nemzetstratégiai ágazat, mely alapvetően a hazai sport belső átalakításának szükségességéből és általános nemzetközi felértékelődéséből következő bel- és külpolitikai jelentőségéből, komplexitásából, továbbá számszakilag is kimutatható pozitív hatásaiból ered. A magyar állam évek óta jelentős – ám összetettsége lévén nehezen megállapítható mértékű – összegeket költ a sportra, ezen belül a nemzetközi sporteseményeket befogadni tudó sportlétesítményekre és az azokhoz kapcsolódó beruházásokra.

A Nemzeti Turizmusfejlesztési Konceptió „Erőt adó Magyarország” 2014–2024 (NTH 2014) programban megfogalmazott célok között szerepel, hogy hazánk a világ első 30 országa között legyen a turizmus versenyképessége alapján, a főváros pedig kerüljön be az európai és közép-európai TOP turisztikai célterületek közé. Ehhez az innovatív, kreatív és minőségi termékek kínálatának fejlesztése – ezen belül kiemelten a sportturizmus termékcsoportjainak fejlesztése – elengedhetetlen. A sport tehát kiemelt stratégiai ágazatnak számít. Magyarország 2030 jövőképében az értéktéremtő és foglalkoztatást biztosító gazdaság alapja az egészséges társadalom, benne az egészség- és a sportgazdaság.

A nemzetközi sportrendezvények száma hazánkban nemcsak folyamatosan emelkedik, de azok presztízse is nőtt. 2010 és 2017 között Magyarország közel 400 sport világbajnokságot (61 világbajnokságot, 64 Európa-bajnokságot, 110 világbajnokságot és 137 egyéb sportversenyt) rendezett. Ezek közül kiemelkedik a jelen tanulmányban bemutatott Forma 1 Magyar Nagydíj, amely kapcsán a mogyoródi pálya világszínvonalúvá vált. A Hungaroring által szervezett technikai sportrendezvények között ugyanakkor ma már nemcsak a Forma 1 autóversenyt, de a Kamion Európa-bajnokságot és a Túraautó Világbajnokságot (World Touring Car Championship – WTTC) is megemlíthetjük. 2017 kiemelt sport- és nem kevésbé turisztikai eseménye volt a tanulmányban bemutatott FINA Világbajnokság, amelyet a magyar sportvezetés és a kormány mintegy garanciamunkának is tekintett egy esetleges későbbi olimpiarendezés jogának megszerzése céljából. Míg 2012-ben mindössze 4 nagy nemzetközi eseménynek adott otthont országunk (atlétika, öttusa, fogathajtás és vitorlázás sportágakban), addig 2017-ben már 113 nemzetközi felnőtt- és utánpótlás-sporteseménynek. A legtöbb eseményt a fővárosban rendezik, de kiemelkedőek Mogyoród, Győr, Balatonfüred és Debrecen sportrendezvényei is. 2017-ben a FINA Világbajnokság 5 helyszínén 485 ezer néző tekintette meg a versenyeket, az ide láto-

gatók fele a 18–29 éves korosztályba tartozott, szállodában lakott 62, négy- és ötszobás szállodát választott 53%-uk (MTÜ 2017).

2018-ban is szinte minden hónap tartogatott valamilyen nemzetközi sportrendezvényt. A hagyományos, visszatérő események és helyszínek mellett Asztalitenisz World Tour, Sportlövő Európa-bajnokság, Kézilabda-világbajnokság és Jégkorong-világbajnokság, továbbá Cselgáncs Grand Prix is volt Magyarországon. Minden idők legnagyobb birkózó világbajnokságára 114 ország 860 sportolója nevezett, továbbá 2 ezer akkreditált vendég is Budapestre érkezett. Mintegy 60 országból több mint 40 ezer jegyet adtak el a világvérsenyre és a szobafoglalások száma a fővárosban meghaladta a 15 ezret – hangzott el a rendezvény sajtótájékoztatóján.

A vizes sportágak nemzetközi versenyei is tovább folytatódnak a következő években: 2018-ban ifjúsági vízilabda-, 2019-ben kajak-kenu világbajnokságot, 2020-ban a vizes sportágak Európa-bajnokságait (úszás, vízilabda, műugrás, műúszás és nyílt vízi úszás szakágakban) rendezi Magyarország.

2019-ben Budapest tölti be az „Európa Sportfővárosa” címet, ami nemcsak a sport területén helyezi fókuszba a fővárost. A SportCal sportszakmai portál (2017) a fővárost már most is a 10 legsportosabb város között (TOP 10) tartja számon (London, Rio de Janeiro, Moszkva, Tokió, Párizs és Doha mögött), ami az elmúlt másfél évtizedben sikeresen megrendezett nagy nemzetközi sportrendezvények mellett véleményünk szerint a fejlett infrastruktúrájának, a magas minőségű, ugyanakkor jó árszínvonalú szálláshelyeknek, az egyedi fekvésnek és mérsékelt éghajlatnak, valamint a világviszonylatban is megfelelő biztonságának köszönhető. 2017 és 2023 között a főváros 10 nagy nemzetközi sportesemény rendezési jogát kapta meg.

Esettanulmányok

A Forma 1 Magyar Nagydíj jelentősége és hatásai

A Forma 1 Magyar Nagydíj talán hazánk legnagyobb, legkedveltebb és legismertebb nemzetközi sportrendezvénye. 2016-ban e nagydíj mellett a Magyarországon található Hungaroring – amelynek jelenleg 2026-ig van versenyszervezési joga – 3 további nemzetközi futam helyszíne volt (WTCC, Német Túraautó Bajnokság [Deutsche Tourenwagen-Meisterschaft – DTM] és a Kamion-Európa-bajnokság [European Truck Racing Championship – ETRC]), miközben két pályán kívüli verseny (Nagy Futam, Red Bull Air Race) szervezését és sikeres lebonyolítását is végezte.

Az eddig megrendezett 33 Magyar Nagydíj a hazai turizmus számára kiemelt jelentőségű, hiszen ez idő alatt közel kétfélmillió, az átlagosnál magasabb költségű hajlandósággal rendelkező külföldi látogató érkezett a Hungaroringre (1. ábra), és vette igénybe a turizmus szolgáltatásait is. Míg a pilóták, az istálló munkatársai és a szponzorok jellemzően a főváros ötszobás szállodáiban szállnak meg, addig a vendégek szinte valamennyi szállástípusban, a négyoszobás szállodáktól a Magyarországon

környéki panziókig, kempingekig. Elsősorban 3–4 napot országunkban eltöltő német, osztrák, olasz és angol turisták érkeznek az eseményre, de emelkedik a szomszédos országokból csak a futam napjára érkező autósport-rajongók száma is. Egyre több belföldi vendég is kilátogat a versenyre, ezt a Hungaroring speciális árpolitikával igyekszik is ösztönözni. Az alig 7 ezer állandó lakossal rendelkező Mogyoródon a rendezvény ideje alatt gyakran 50–60 ezer ember is tartózkodik. A településen évente körülbelül kétmillió vendégforgalomból származó bevétel realizálódik. Az önkormányzat a jegyeladásokból az iparűzési adón keresztül részesül. (A hatások természetesen nemcsak a turizmusban, de a gazdaság egészében is kimutathatók.)

1. ábra

A Forma 1 Magyar Nagydíj látogatóinak száma

Number of visitors of the Formula 1 Hungarian Grand Prix

Forrás: Hungaroring Sport Zrt. adatai, saját szerkesztés.

2. ábra

A Forma 1 Magyar Nagydíj hatásai

Impacts of the Formula 1 Hungarian Grand Prix

Az esemény az ország GDP-je és imázsa szempontjából is jelentős pozitív hatással bír, amellettt hogy a „száguldó cirkusz” egyes fordulói lebonyolításához az adott országnak jelentős jogdíjat kell fizetnie.⁷ Remenyik–Molnár (2017) szerint a Magyar Nagydíj összességében évi 17,4 milliárd forinttal járul hozzá a GDP-hez, emellett 7,5 milliárd forint adó- és járulékbetétet generál. A közvetítésnek köszönhetően 69 millió néző szerez tudomást a versenyről – közvetett módon Magyarországról – ez 5,3 milliárd forint médiaértékkel egyenlő.⁸ A 2016. évi futamhoz kapcsolódóan csak a nyomtatott médiában 10 854 olyan cikk jelent meg, amely Magyarországot említette. A Google Trends szerint az ország nevére való internetes keresések száma már a rendezvényt megelőző időszakban emelkedik, a verseny ideje alatt kicsúcsosodik és a hatás utána is érzékelhető, ahogy azt az egyik legjelentősebb vendégkörnek tekinthető olasz érdeklődők internetes keresései is mutatják (3. ábra).

⁷ Magyarországon a 2017-ben kifizetett jogdíj összege 37,4 millió dollár volt, mely a következő években 5-5%-kal nőtt a 1865/2015. (XII. 2.) Formula-1 Világbajnokság Magyar Nagydíj 2017–2026 között történő megrendezésével kapcsolatos kormányzati szerepvállalásról szóló Korm. határozat szerint.

⁸ <http://hungaroring.hu/hu/hasznosinfo/tarsadalmi-szerepvallalas/orszagimazs-turizmus>

3. ábra

Forrás: Google Trends alapján saját szerkesztés.

A rendezvényt – hasonlóan más országokhoz – az állam is jelentős összeggel támogatja. Az elmúlt harminc évben és a szerződéses időszakból még hátralévő években összességében több mint 150 milliárd forintot fordított az állam a mogyoródi futamokra, ami folyamatos kritikák keresztüzében áll. Nem hagyhatjuk ugyanakkor figyelmen kívül, hogy a Magyar Nagydíj éves szinten 4-szer annyi pénzt hoz, mint amekkora befektetést igényel, hiszen pozitív hatásai több vonatkozásban is kimutathatóak. A 2017. évi verseny hatása a GDP-re mintegy 30 milliárd forintra tehető, ami az adó- és járulékbévételek növekményéből, valamint a számszerűsíthető médiamegjelenésekből adódott össze.⁹

A nagyrendezvény(ek) egyik legjelentősebb és legkönnyebben kimutatható hatása a turizmusban – elsősorban a fővárosi szállodák piacán – jelenik meg. A főváros szállodai árait és foglaltságára a sportesemény jelentős hatást gyakorol. A különbség a szállodák eredményeiben összesítve és kategóriánként is kimutatható, főleg ha a csütörtök és vasárnap közötti 4 nap szállodai mutatószámait a teljes július hónap átlagához hasonlítjuk (1. táblázat).

⁹ <https://turizmus.com/desztinaciok/jovore-egyhetes-lehet-a-forma-1-magyar-nagydij-1158985>

1. táblázat

A Forma 1 hatása a budapesti szállodák forgalmáraEffects of the Formula 1 Hungarian Grand Prix on
the market statistics of hotels in Budapest

Vizsgált időszak	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Átlagos szobafoglaltság, %							
Július	61,9	66,1	73,9	70,8	74,4	82,9	85,4
A nagydíj ideje	80,2	82,0	87,0	92,0	87,3	88,7	89,0
A nagydíj ideje/július, %	118,3	115,9	117,7	129,9	117,3	107,0	104,2
Átlagos nettó szobaár, forint							
Július	16 170	12 896	14 194	15 422	16 731	17 828	18 160
A nagydíj ideje	25 670	21 704	21 658	24 934	24 877	28 183	30 101
A nagydíj ideje/július, %	152,6	168,3	152,6	161,7	148,7	158,1	165,8
Átlagos nettó REVPAR, ^{a)} forint							
Július	10 010	8 525	10 495	10 914	12 455	14 689	15 512
A nagydíj ideje	19 940	17 412	18 690	23 141	22 052	25 880	26 465
A nagydíj ideje/július, %	199,2	104,2	178,1	212,0	177,1	176,2	170,6

a) Egy kiadott szobára jutó szállásdíjbevételek.

Forrás: A Magyar Szállodák és Éttermek Szövetsége (MSZÉSZ) adatai (<http://www.hah.hu/elemlzesek/forma-1>) alapján saját szerkesztés.

Az 1. táblázat adatai szerint a főszezonnak számító júliusi eredményeket a futam hétvégéje jelentősen túlszárnyalja. Egy sportrendezvény akár másfélszeresére is tudja növelni az adott turisztikai célterület szállodáinak átlagárát, és még annál is nagyobb hatással van az egy kiadható szobára jutó szállásdíjbevételekre (REVPAR). A főszezonnak számító július–augusztus hónapokban a Forma 1-re érkező külföldi vendégek által jellemzően igénybe vett budapesti három-, négy- és ötcillagos szállodák július–augusztusi mutatói (2. táblázat) is ezt támasztják alá.

2. táblázat

A budapesti szállodák mutatói július-augusztus hónapokban

Indicators of hotels in Budapest, in the months of July and August

(forint)

Év, hónap		REVPAR			Szobák átlagára		
		5*	4*	3*	5*	4*	3*
2010.	július	22 251	9 042	4 469	32 771	15 587	9 390
	augusztus	21 055	11 047	5 325	28 989	15 866	9 237
2011.	július	22 762	9 262	4 265	31 184	13 972	9 434
	augusztus	19 100	9 431	5 038	27 281	13 003	9 126
2012.	július	26 104	10 628	5 477	32 646	14 474	10 030
	augusztus	21 484	10 386	5 723	26 439	12 935	9 122
2013.	július	24 149	11 037	7 062	31 614	15 830	10 178
	augusztus	23 473	12 008	7 699	29 073	14 547	9 812
2014.	július	29 644	12 975	7 996	36 225	17 156	11 055
	augusztus	29 523	13 095	8 271	32 830	15 406	10 682
2015.	július	37 865	14 964	9 393	42 891	17 950	11 771
	augusztus	36 431	15 685	10 122	38 951	17 036	11 670
2016.	július	38 927	15 762	10 451	44 134	19 101	12 348
	augusztus	37 776	16 971	11 218	45 475	18 549	12 211

Forrás: Az MSZÉSZ adatai (<http://www.hah.hu/elemzesek/forma-1>) alapján, saját szerkesztés.**A FINA Világ bajnokság jelentősége és hatásai**

Magyarország 2017 júliusában rendezte meg a világ harmadik legnagyobb sporteseményének számító FINA Világ bajnokságot. A nagyrendezvény néhány napja időben egybeesett a Forma 1 Magyar Nagydíjjal, ami véleményünk szerint nem volt szerencsés. A világ bajnokság történetében a magyarországi verseny a 17. volt. Az esemény történetének 44 éve alatt a résztvevő nemzetek száma a 4-, a sportolók száma a 3,5-szeresére, a versenyszámok száma a 2-szeresére emelkedett. A két évenként megrendezett világverseny nemzetközi szinten ma már közel 7 milliárd nézőhöz jut el, a közel 6 ezer óra közvetítési idő alatt.

A KPMG (Magyarország egyik vezető könyvvizsgáló, adó- és üzleti tanácsadó társasága) előzetes gazdasági hatáselemző tanulmányában prognosztizáltak szerint a rendezvény 136,8 milliárd forint közvetlen költséget eredményez (ebből mindegy 6 milliárd forint az eseményhez kapcsolódó közvetlen látogatói költség), 76,4 milliárd forinttal járul hozzá a GDP-hez, 35,6 milliárd forint adó- és járulékbetétet eredményez (ennek 63%-a a beruházási időszakhoz köthető), a foglalkoztatottsághoz való

hozzájárulása összesen 11 500 fő (beleértve a rendezvény alatt ideiglenesen foglalkoztatottakat is).¹⁰

A rendezvényre az állam kiugróan magas – az eredetileg tervezettet is jelentősen meghaladó – összeget költött, mely azt mutatja, hogy a magyar szervezők igyekeztek kitenni magukért. Bár ilyen esetekben az ár-érték arány a mérvadó, nem a költség abszolút értéke. A megtérülése csak évek múlva lesz egyértelműen kimutatható, és jelentős mértékben függ attól, hogy a létrehozott infrastruktúra hasznosítása megvalósítható-e, illetve olyan marketingértéket, pozitív imázst és társadalmi kohéziót teremt-e Magyarországnak, ami elvárható.

A budapesti világbajnokságra több mint 200 ország (1973-ban 47 volt) 2400 versenyzője (686 versenyző indult az első versenyen) és 1600 kísérője akkreditáltatta magát. A rendezvény 5 helyszínén (Budapesten a Duna Arénában, a Városligetben, a Margit-szigeten és a Batthyány téren, valamint Balatonfüreden) 485 ezer néző tekintette meg a versenyeket. A látogatók fele a 30 éves korosztályba tartozó, főleg diplomás, útját egyénileg szervező fiatal volt. A vendégek 62%-a szállodában szállt meg, 53%-a pedig négy-, ötszobás szállodát választott (MTÜ 2017). A budapesti szállodák csaknem telt házzal (93%) üzemeltek a verseny ideje alatt, 25%-kal nagyobb árbevételt és 20%-kal magasabb átlagárat realizáltak az előző év azonos időszakához képest.

A közbeszerzési eljárás keretein belül a FINA szervezői Budapesten 7, a Danubius Hotels Zrt. által üzemeltetett szállodában kötöttek le kapacitásokat. Ezek a szálláshelyeken (továbbiakban FINA-szállodák) a rendezvény hatásai közvetlenül kimutathatóak voltak. A létesítmények teljesítménymutatóit a szállodacsoport további 5 fővárosi szállodájának (továbbiakban nem FINA-szállodák) mutatóival összevetve megállapítható, hogy az előzőek lényegesen jobb eredményt realizáltak a vizsgált időszakban. A mutatók között szemléletes az egy kiadható szobára jutó teljes bevétel (TREVPAR), amely a rendezvény évében a FINA-szállodákban mintegy 70%-kal magasabb volt, és jelentősen meghaladta az előző évi, illetve a következő évi különbséget a nem FINA-szállodákhoz mérten. Az egy kiadható szobára jutó árbevétel is közel 60%-os többletet mutatott a vizsgált időszakban, ami szintén nagyobb teljesítménykülönbséget jelent.

A szállodák teljesítményének változását elemezve szintén kimutatható, hogy egy nemzetközi sportesemény valamennyi mutató – a szobák átlagára, a szoba árbevétel és a teljes bevétel, továbbá a REVPAR és a TREVPAR – esetében pozitív eredményeket hoz, jelentősen meghaladva a piaci kereslet átlagos növekedéséből következő emelkedést (3. táblázat). A FINA- és nem FINA-szállodákban a felsorolt mutatók évi átlagos növekedési ütemét összevetve a rendezvény évével, jelentős az emelkedés, ám a FINA-szállodák növekménye 2-szerese a nem FINA-szállodákénak.

¹⁰ https://www.google.hu/search?q=kpmg+fin+gazdas%C3%A1gi+hat%C3%A1selemz%C3%A9s&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b&gfe_rd=cr&dcr=0&ei=_nCrWvQVr4Tx8C2 mvgP

3. táblázat

A teljesítménymutatók éves átlagának alakulása a FINA- és nem FINA-szállodákban, az előző év azonos időszakához viszonyítva

Average annual performance indicators of FINA and non-FINA hotels, compared to the same period of the previous year

(%)

Év	Vizsgált időszak	Szobakapacitás-kihasználtság	Teljes bevétel	REVPAR	TREVPAR
2014	július	115,8	292,6	145,45	155,8
	július 13–30.	121,5	305,5	150,2	162,6
2015	július	100,4	254,7	127,9	135,6
	július 13–30.	102,7	261,8	131,8	139,3
2016	július	97,6	236,6	121,0	125,9
	július 13–30.	101,7	245,3	124,6	130,6
2017	július	102,6	289,8	147,0	154,2
	július 13–30.	104,8	318,4	159,7	169,5

Forrás: a Danubius Hotels Zrt. adatai alapján saját számítás és szerkesztés.

A vizsgált nagyrendezvény pozitív hatását mutatják a STR Global European Hotel Review adatai is. Ezek alapján a magyar főváros legnagyobb versenytársainak tekinthető városok – Prága és Bécs – szállodai mutatóit 2017 júliusában vizsgálva megállapíthatjuk, hogy a világbajnokságnak helyet adó Budapest Prágánál 20, Bécsnél 25 euróval magasabb eredményt produkált a REVPAR vonatkozásában, miközben a szállodai szobák átlagára mintegy 27 euróval volt több a cseh és 23-mal az osztrák fővárosban mértnél. Az átlagárváltozás alapján Budapest az említett piacukatató és elemző cég által vizsgált 35 európai ország közül az első helyet szerezte meg, a már hivatkozott REVPAR mutató tekintetében. A képzeletbeli dobogó 2. fokára állhatott a nyertes Isztambul után. Érdekes, hogy Budapest már a rendezvényt megelőző hónapban (2017 júniusában) is a 3. helyen állt (Madrid és Belgrád után), mely azzal magyarázható, hogy az utazásszervezők és partnereik erre az időszakra időzítették a szervezett útjaikat, hiszen az egyértelmű volt, hogy a fővárosi szállodákban a rendezvény ideje alatt szinte lehetetlen lenne csoportokat elhelyezni. A 2017. évi világbajnokság hatását támasztja alá az is, hogy 2018 júliusában a REVPAR alapján a főváros a 25., míg annak növekményével a 24. helyet tudta elfoglalni a hivatkozott nemzetközi összehasonlításban.

A FINA Világbajnokság másik fő helyszínén, Balatonfüreden a Danubius Hotels Zrt. két szállodával rendelkezik, egyikük szerepelt a FINA közbeszerzési eljárásában, így közvetlenül volt érintett a sportesemény által, míg másikuk közvetett módon részesült a nagyrendezvény hatásaiból.

A Magyar Turisztikai Ügynökség a rendezvény ideje alatt 800 külföldi turistát kérdezett meg a világbajnokság fő helyszínein – Budapesten, Balatonfüreden, a Sportuszodában, a Duna Arénában és ezek szurkolói zónáiban – a FINA Világbaj-

nokság turizmusra gyakorolt hatásairól. A felmérés eredményeit összegezve megállapítható, hogy a megkérdezett külföldi turisták elégedettek voltak az ország vendég-látásával, biztonságával, ötből négyen ajánlják majd ismerőseiknek hazánkat, és 62%-uk azt tervezi, hogy visszatér Magyarországra. A kutatásból a rendezvény addicionális hatásai is kirajzolódtak, mivel a világbajnokság alatt nem a nyaralásukat Budapes-ten töltő vagy városlátogató külföldiek száma nőtt jelentős mértékben, hanem azon sport- és üzleti turistáké, akik a hagyományos utazókhoz képest többet költöttek és tartózkodási idejük is jóval meghaladta az átlagot. A válaszok szerint 64% volt azon látogatók aránya, akik nem a fővárosért önmagáért, hanem kifejezetten a rendezvény miatt érkeztek, tehát esetükben a turizmusra gyakorolt addicionális hatás egyértel-műen kimutatható. Megjegyezzük továbbá, hogy a külföldi vendégek háromnegyede a Magyarországon szerzett tapasztalatai alapján azt tervezi, hogy máskor is ellátogat hazánkba, sőt 72%-uk ajánlja is ismerőseinek. A rendezvényre érkezők átlagosan 9 napot töltöttek Magyarországon, ami közel 4-szerese az átlagos tartózkodási időnek (2,4 nap). Fontos továbbá az is, hogy a kiemelt fővárosi attrakciók (Parlament, Budai Vár, Hősök tere, Vásárcsarnok stb.) mellett a megkérdezettek jelentős része ellátoga-tott a fővároshoz közeli településekre (például a Dunakanyarba és Etyekre) is. A rendezvény fontos országimázs-formáló szerepét mutatja, hogy a hazánkba látogató külföldiek 57%-ának pozitívan változott a Magyarországról kialakult képe. A legna-gyobb pozitív fordulat a biztonság érzékelése terén volt, ami napjaink utazási dönté-seiben az egyik meghatározó elem (MTÜ 2017). A budapesti szállodák front office managereinek – a szerzők által telefonon folytatott – megkérdezéséből is kiderült, hogy a világbajnokságra érkező látogatók között a 30 év alatti fiatalok voltak, túl-nyomó többségben a nem szervezett turizmus keretében, repülővel érkeztek a fővá-rosba, kisebb csoportokban (2–4 fős társaságban), ami összhangban van az MTÜ hivatkozott felmérésével.

A társadalmi hatások elemzése érdekében a világbajnokság idején végzett telefo-nos kérdőíves közvélemény-kutatás eredményei rávilágítottak arra, hogy a vizsgált rendezvény büszkeséggel töltötte el a válaszadók háromnegyedét. Közel 90%-uk egyetértett azzal, hogy azért érdemes hasonló sporteseményeket rendezni, mert az segít országunk nemzetközi megismertetésében egyrészt a kapcsolódó sportközvetí-tések, másrészt a turizmus által.

Összefoglalás

A sportrendezvények jelentős szerepet töltenek be nemcsak a nemzetgazdaságban és annak egyik legjelentősebb szektorában, a turizmusban, de az ország ismertségének növelésében, imázsának alakításában is. A kutatásokban éppen ezért nagyobb hang-súlyt ezek kapnak, a szervezők elsődleges célja is főleg a felsoroltakban fogalmazó-dik meg. A leggyakrabban említett gazdasági pozitívumok, hogy az esemény hozzá-járul a beruházások növekedéséhez, a kereskedelem és a szolgáltatások (főleg a tu-

risztikai szolgáltatások) bővüléséhez. A kereslet növekedésével járó költségnek, továbbá a direkt és multiplikátor hatásoknak köszönhetően nő a GDP, emelkedik a központi költségvetési és a helyi önkormányzatok adóbevétele, javul a foglalkoztatottság. A globálissá váló világban a márka (brand) és az imázs nagymértékben befolyásolja valamely termék, szolgáltatás vagy turisztikai fogadóterület (mint speciális és komplex szolgáltatástermék) sikerét. A potenciális turisták és piaci szereplők (például utazás- és konferenciaszervezők, beruházók, kereskedelmi partnerek) számára benyomások és ismereteket közvetítő megrendezvények egyrészt a sporteseményeket kísérő nagy nemzetközi médiavisszhangnak, másrészt a rendezvényen részt vevő – és a közösségi médiában az érintett fogadóterület „marketingeseként” megjelenő, „posztoló”, kommentelő – vendégeknek köszönhetően ehhez hozzájárulnak. Példák bizonyítják, hogy a kedvező imázsú és ismert fogadóterületek nemcsak a látogatókat vonzzák, de a turisztikai programszervezőket és a befektetőket is. Barcelonában például 1986 és 1991 között a külföldi beruházások száma minden évben megduplázódott (Preuss 2004). A már említett 2012-es londoni olimpiát követően a rendezvényt követő évben már mérhető volt annak a beruházásokra gyakorolt ösztönző hatása, hiszen 2013-ra 9,9 milliárd font (3400 milliárd forint) gazdasági haszon keletkezett, amelyből 2,5 milliárd fontot a külföldi tőkebefektetéseknek köszönhetett a brit gazdaság.¹¹ A kutatásokban ugyanakkor kevésbé hangsúlyosan jelennek meg a negatív hatások – így a beruházásokhoz vagy a rendfenntartáshoz szükséges állami forrásokhoz rendelt adóbevételek vagy az árfelhajtó, importfokozó hatások – számavétele, melyeket elsősorban a környezeti hatások – így a megnövekedett energiafelhasználás, hulladéktermelés, károsanyag-kibocsátás, vagy a zaj- és környezetterhelés – között említhetünk. A legnehezebb talán a hosszabb távon a társadalomra gyakorolt hatások mérése, melyek számszerűsítése is bonyolult.

A feldolgozott szakirodalom alapján a szerzők a vizsgált megasportrendezvények hatásait 3 szakaszra bontják:

- A rendezési jog elnyerésével kezdődő felkészülési időszak (olimpia esetében a megelőző 7 év): főleg az infrastrukturális beruházások következtében hat a foglalkoztatottságra, a kiadásokra, de befolyásolja a gazdaság alakulását, továbbá pozitív hatással van a turizmusra is.
- Az esemény éve: elsősorban a növekvő turisztikai forgalomban, a szállodák foglaltsági, bevétel- és eredménymutatóinak pozitív változásában jelennek meg.
- A rendezvényt követő 5–10 év: a turizmus mellett a rendezvény utólagos hatását élvezheti a sikeres rendezvény (már bizonyított) fogadóterülete, új vagy új típusú rendezvények helyszíne lehet, intenzívebben megjelenhet az utazásszervezők árualapjában, további infrastrukturális és üzleti beruházásokat generálhat, a rendezvény létesítményei – optimális hasznosítást feltételezve – új bevételi forrásokat eredményezhetnek.

¹¹ <https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/a-londoni-rendezveny-tobb-tizmilliard-fontot-hozott-1117221>

A vizsgált 2 hazai nemzetközi sportesemény – a Forma 1 Magyar Nagydíj és a 2017. évi FINA Világbajnokság – turizmusra gyakorolt hatásai egyértelműen pozitívak, melyek nemcsak a vendégforgalom és a foglaltsági mutatók emelkedésében, de a bevételmutatókban is megjelennek. E mutatók a rendezvény ideje alatt és azt közvetlenül megelőzően jelentősen meghaladták a piaci kereslet átlagos növekedéséből következő emelkedést. A megnövekedett turisztikai fogyasztás a központi költségvetés és a helyi önkormányzat számára is pluszbevételt jelentett, továbbá megjelent a turizmushoz csak közvetetten kapcsolódó ágazatok teljesítményében is. Mindkét rendezvény jelentős mértékben hozzájárult a főváros és az ország ismertségének és imázsának emelkedéséhez is, amely a kapcsolódó médiamegjelenések mellett a helyszínre érkező látogatók és szállítók által generált hírértékkel magyarázható. Mindkét megrendezés helyszínén a legfontosabb kérdés ugyanakkor a további, illetve a versenyen kívüli időszakokban történő üzemeltetés. Egyértelmű, hogy a világbajnokságra mintegy a 45 milliárd forintból felépített (és körülbelül 1 milliárd forintos éves üzemelési költséggel működtethető) Duna Aréna – mint kizárólag vizes sportoknak helyet adó sportközpont – nem biztosít nyereséges vagy legalább nullszaldós működést. A medencék lefedését lehetővé tevő átalakítás a létesítményt más rendezvények (koncertek, egyéb sportversenyek, konferenciák stb.) lebonyolítására is alkalmassá teheti, de továbbra is számos kérdés tisztázatlan (például az is, hogy ki lesz a lehetőleg hosszú távú üzemeltető). A Hungaroring Sport Zrt. üzemeltetésében lévő mogoródi versenypálya versenyeken (Forma 1, WTTC, DTM, ETRC) kívüli üzemeltetésében fontos szerepe van a folyamatosan megújuló, elsősorban a látogatók kiszolgálására fókuszáló termékportfóliónak (vezetéstechnikai, motoros és off-road képzések, pályabejárások, „incentive” és egyéb rendezvények, élménycsomagok stb.) és az új, nemzetközi nagyrendezvények hazánkba hozatalának, továbbá a pályán kívüli egyéb rendezvényekből (a Nagy Futam, Red Bull Air Race) származó bevételeknek.

IRODALOM

- ANDRÁS, K. (2011): *Piacméretet növelni, de hogyan? – A bivatásos sport példáján* NSSz Sportszakember továbbképzési konferencia sorozat III. pp. 27–32., Budapest.
- ANDRÁS, K.–KOZMA, M. (2014): A nemzetközi sportrendezvények gazdasági hatásai In: LUKOVICS, M.–ZUTI, B. (szerk.). *A területi fejlődés dilemmái* pp. 105–120., SZTE Gazdaságtudományi Kar, Szeged.
- ANDRÁS, K.–MÁTÉ, T. (2016): Nemzetközi sportrendezvény, mint városfejlesztési ösztönző: Európai Ifjúsági Olimpiai Fesztivál 2017 hatásai, és Győr lehetőségei In: KARLOVITZ, J. T. (szerk.). *Társadalom, kulturális háttér, gazdaság* pp. 78–83. International Research Institute, Komárom.
- BALOGU, S.–BROWN, C.–BUSSER, A. (2010): Sport tourists in a gaming destination: Predicting gaming and non-gaming expenditures. *UNLV Gaming Research & Review UNLV Gaming Research & Review Journal* 14 (2): 59–68.

- BAUMANN, R.–ENGELHARDT, B.–MATHESON, V. A. (2010): The Labor Market Effects of the Salt Lake City Winter Olympics, Department of Economics, College of the Holy Cross, Worcester, Massachusetts *Journal of Economics and Statistics* 232 (3): 308–317.
- BENE, Á.–MÓRÉ, M. (2017): Egy világméretű sportesemény, a 2017 Vizes Világbajnokság néhány társadalmi aspektusa a jövő managereinek szemszögéből a felkészülési időszakban *International Journal of Engineering and Management Sciences (IJEMS)* 2 (4): 40–59.
- BUHALIS, D. (2000): Marketing the competitive destination of the future *Tourism Management* 21 (1): 97–116. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(99\)00095-3](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(99)00095-3)
- CHIKÁN, A. (2009): *Vállalatgazdaságtan* AULA Kiadó, Budapest.
- CROUCH, G. I.–RITCHIE, J. R. B. (1999): Tourism, Competitiveness, and Societal Prosperity *Journal of Business Research* 44 (3): 137–152. [https://doi.org/10.1016/S0148-2963\(97\)00196-3](https://doi.org/10.1016/S0148-2963(97)00196-3)
- DANCSECH, G. (2008): *A nemzetközi sportrendezvények-szervezési projektek sikertényezői és a siker megítélésének kritériumai* Ph.D értekezés, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola, Pannon Egyetem, Veszprém.
- DÖBRÖNTE, K. (2018): A közép-európai városok pozíciója a magas szintű üzleti szolgáltatók lokációs döntéseiben *Területi Statisztika* 58 (2): 200–219. <https://doi.org/10.15196/TS580204>
- DWYER, L.–CHULWON, K. (2003): Destination competitiveness: determinants and indicators *Current Issues in Tourism* 6 (5): 369–413. <https://doi.org/10.1080/13683500308667962>
- EPERJESI, Z. (2016): Három évtized fejlesztése egyben *Nemzeti Érdek* Új folyam: (15-16): 40–55.
- EUROPEAN COMMISSION (2013): *Study on the contribution of sport on economic growth and employment in the EU* <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/c4d200bf-297c-11e7-ab65-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search> (letöltve: 2018.09.04)
- EUROPEAN COMMISSION (2018): *Study on the national Sport Satellit Account (SSAs) in the EU* <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/88ed9724-9a97-11e6-9bca-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search> (letöltve: 2018.09.04)
- GYURCSIK, F. (2014): *Igazi turisztikai attrakciók lebetnek a nagy sportesemények* http://turizmusonline.hu/aktualis/cikk/a_nemzetkozi_sportesemenyek_turisztika (letöltve: 2018.06.24.)
- HASSAN, S. S. (2000): Determinants of Market Competitiveness in an Environmentally Sustainable Tourism Industry *Journal of Travel Research* 38 (3): 239–245. <https://doi.org/10.1177/004728750003800305>
- HELMENSTEIN, C.–KLEISSNER, A.–MOSER, B. (2007): *Makroökonomische und sektorale Effekte der UEFA EURO 2008 in Österreich* SportsEconAustria Institut für Sportökonomie, Wien.
- HORVÁTH, ZS. (2016): Assessing the regional impact based on destination image *Regional Statistics* 6 (1), pp. 164–192. <https://doi.org/10.15196/RS06109>
- HÜTTL, A.–PROBÁLD, Á. (2001): A szatellit számla szerepe a turizmus nemzetgazdasági szerepének meghatározásában *Turizmus Bulletin* 4 (1): 8–13.

- INSKEEP, E (1997): *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach* Amazon, UK.
- KIM, W.–JUN, H. M.–WALKER, M.–DRANE, D. (2015): Evaluating the perceived social impacts of hosting large-scale sport tourism events: Scale development and validation *Tourism Management* 48: 21–32.
<https://doi.org/10.1016/j.tourman.2014.10.015>
- LASZTOVICZA, D.–BÉKI, P. (2016): A sport és a turizmus kapcsolata, a sportturizmus fogalmi rendszere *Testnevelés, Sport és Tudomány* 1 (1): 39–50.
- LENGYEL, I. (2003): *Verseny és területi fejlődés: Térségek versenyképessége Magyarországon* JATEPress. Szeged.
- MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG (2017): *Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030* Budapest.
- MAJOR, K.–CZALLER, L. (2016): A fejlesztési támogatások területi dimenziói a turizmus példáján – egy térökonometria elemzés tanulságai *Területi Statisztika* 56 (3): 245–274.
<https://doi.org/10.15196/TS560301>
- MASON, P. (2008): *Tourism Impacts, Planning and Management* 2nd edition. Routledge, London–New York.
- MATHIESON, A.–WALL, G. (1982): *Tourism: Economic, physical, and social impacts* Longman. London, New York
- MOLNÁR, CS. (2011): *Az egészségturisztikai fejlesztések hatásai különös tekintettel Kelet-Magyarországra* Doktori (PhD) értekezés. Széchenyi István Egyetem, Győr.
- MAGYAR TURISZTIKAI ÜGYNÖKSÉG (MTÜ) (2017): *A 17. FINA Világbajnokság turisztikai hatásvizsgálata* Budapest.
- NEMZETGAZDASÁGI TERVEZÉSI HIVATAL (NTH) (2014): *Nemzeti turizmusfejlesztési koncepció 2014–2024. Erőt adó Magyarország. A versenyképes turizmus koncepciója* Stratégiai tervdokumentum, Budapest.
- PETROVIĆ, L. T.–MILOVANOVIĆ, D.–DESBORDES, M. (2015): Emerging technologies and sports events: Innovative information and communication solutions *Sport, Business and Management: An International Journal* 5 (2): 175–190.
<https://doi.org/10.1108/SBM-06-2012-0021>
- PREUSS, H. (2004): *Olimpia és gazdaság* Centrál Média csoport Zrt., Budapest.
- PREUSS, H. (2015): A framework for identifying the legacies of a mega sport event *Leisure Studies* 34 (6): 643–664. <https://doi.org/10.1080/02614367.2014.994552>
- PWC (2014): *It's how you play the game. Matching a region's priorities with the right mega – or not so mega – event* <http://www.pwc.com/hu/hu/sport/index.jhtml>. (Letöltve: 2015.06.07.)
- REMEYIK, B.–MOLNÁR, CS. (2017): The Role of the Formula 1. Grandprix in Hungary's Tourism *Prosperitás* 2017/2: 24–32.
- ROBINSON, P.–HEITMANN, S.–DIEKE, P. (2011): *Research Theme for Tourism* CAB International Publication, Oxfordshire.
- SÁRKÖZY, T. (2002): *A sporttörvény magyarázata* HVGOrac Kiadó. Budapest.
- STAHL, H.–HOCHFIELD, C.–SCHMIED, M. (2006): *FIFA green goal legacy report* Organising Committee of the 2006 FIFA World Cup, Frankfurt.

INTERNETES HIVATKOZÁSOK

<http://www.nemzetisport.hu/foci-vb-2018/vb-2018-125-milliard-eurot-mozgosított-oroszországnak-a-torna-2663893>
<http://www.totalsportek.com/most-popular-sports/>
<https://turizmus.com/szallashely-vendeglatas/a-londoni-rendezvény-több-tízmilliárd-fontot-hozott-1117221>
www.fna.hu/sites/default/files/A_nemzetközi_turizmus_környezeti_hatásai.pdf
[http://en.classora.com/reports/t24369/general/ranking-of-the-worlds-richest-countries-by-gdp?edition=1978&fields=\)](http://en.classora.com/reports/t24369/general/ranking-of-the-worlds-richest-countries-by-gdp?edition=1978&fields=))
<http://hungaroring.hu/hu/hasznosinfo/társadalmi-szerepvállalás/országimázs-turizmus>
<https://turizmus.com/desztinációk/jövőre-egyhetes-lehet-a-forma-1-magyar-nagydíj-1158985>